

Õiguskantsler

Esimees Märt Rask
Riigikohus
info@riigikohus.ee

Teie 21.05.2013 nr 4-3-78-13

Meie 07.06.2013 nr 9-2/130748/1302573

**Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses
Kuni 30.06.2012 kehtinud riigilõivuseaduse § 57 lg 1 ja lisa 1**

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole ja küsisite põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 3-4-1-22-13 (Pärnu Maakohtus tsiviilasi nr 2-12-7357) arvamust 01.01.2011 kuni 30.06.2012 kehtinud riigilõivuseaduse (RLS) § 57 lg 1 ja lisa 1 koostoime kohta.

Tutvusin Pärnu Maakohtu 23.05.2013 määrusega nr 2-12-7357 ning leian, et põhiseaduse § 15 lõikega 1 ning §-ga 11 ei olnud kooskõlas hagi esitamise ajal (01.01.2011–30.06.2012 redaktsioon) kehtinud RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1, mille alusel tuli tsiviilasjas hinnaga 127 823,29 eurot kuni 159 779,12 eurot tasuta hagilt riigilõivu 7 349,83 eurot.

Selgitan oma seisukohti alljärgnevalt. Ühtlasi teatan, et ei soovi asja arutamist suulises menetluses.

I Vaidlusalused sätted

Riigilõivuseadus (kehtivus 01.01.2010 kuni 30.06.2011)

„§ 57. Hagiavalduse, avalduse ja kaebuse läbivaatamine

(1) Hagiavalduse esitamisel tasutakse riigilõivu lähtuvalt haghinnast käesoleva seaduse lisa 1 järgi või kindla summana.

[---].

Lisa 1 riigilõivuseaduse juurde „RIIGILÕIVU TÄISMÄÄRAD AVALDUSE ESITAMISE EEST TSIVIILKOHTUMENETLUSES (EURODES)“

Tsiviilasja hind kuni, k.a	Riigilõivu täismäär
127 823,29	
159 779,12	7 349,83

”

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

II Õiguskantsleri seisukoht

1. Põhiseaduslikkuse järelevalve lubatavus – vaidlusaluse sätte asjassepuutuvus

1. Tsiviilasjas nr 2-12-7357 esitas hageja 17.02.2012 hagi, tasus riigilõivu 441,16 eurot ja palus ülejäänud osas menetlusabi korras määrata riigilõiv tasumisele osamaksetena. Pärnu Maakohtu 27.03.2012 määruses nimetas kohus hagi hinnaks 131 586,07 eurot ja rahuldab hageja menetlusabi taotluse. Tasumisele kuulunud 7 349,83 eurost tasumata jäänud osa määrati hageja poolt 406,40 euro suuruste osamaksetena maksmisele igakuiselt alates 27.03.2012 kuni riigilõivusumma täies mahus tasumiseni. Hageja on määratud osamakseid alates aprill 2012 kuni aprill 2013 igakuiselt ka tasunud, kokku on hageja tasunud riigilõivu summas 5 724,36 eurot. Tsiviilasja menetlus maakohtus kestab.

2. Hageja esitas 30.04.2013 Pärnu Maakohtule enammakstud riigilõivu tagastamise ning riigilõivu põhiseadusvastasuse tõttu vähendamise taotluse. Hageja taotluse lahendas Pärnu Maakohus 23.05.2013 määrusega, millega algatas põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse, mille kohta arvamuse saamiseks pöördusite ka minu poole.¹

3. Säte, mille põhiseaduspärasust Riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses hindab, peab olema põhivaidluse lahendamisel asjassepuutuv. Piirav või kohustav norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks asja lahendades otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. Lisaks on Riigikohtul õigus ja kohustus kontrollida, kas kohtule esitatud kaebus oli menetlusnormide kohaselt lubatav.² Mittelubatava hagi või kaebuse menetlemine võrdub kohtu omaalgatusega ja peaks olema välistatud, mistõttu peaks olema välistatud ka mittelubatava hagi või kaebuse kohtumenetlusest välja kasvanud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlus (tingimusel, et hagi või kaebus oli mittelubatav selle esitamise ajal kehtinud kohtumenetluse seadustiku järgi).³ Lisaks tuleb normi asjassepuutuvuse üle otsustamisel hinnata, kas konkreetse normikontrolli algatanud kohus on õigesti tõlgendanud põhiseadusvastaseks tunnistatud normi.⁴

4. Hageja tõstatas küsimuse hagilt 2012. aastal nõutud riigilõivu põhiseaduspärasusest maakohtu menetluse ajal aasta pärast hagi esitamist. Samas tuleb arvestada, et hageja taotles maakohtult edukalt riigipoolse menetlusabi saamist. Seega ei lange käesoleval juhul riigilõivu tasumise asjaolud kokku paljude kohtuasjadega, kus riigilõivu täies määras tasumisest võib järeldada, et selle suurus ei takistanud isikul kohtusse pöördumast. Küll saab tõdeda, et maakohus ei pidanud 2012. aastal vajalikuks ise põhiseaduslikkuse järelevalve kontrolli algatada.

5. Riigikohus on märkinud, et kuigi hagejal on kohtusse pöördumisel võimalik jätta riigilõiv tasumata ning vaidlustada selle tulemusel hagiavaldus läbi vaatamata jätmine, riskiks hageja sellisel juhul sellega, et kohus jätab tema asja läbi vaatamata ning väidetavad õigused võivad jäävad kaitseta.⁵ Riigikohus on samas kinnitanud, et kui menetlusosaline, kellelt nõutakse riigilõivu tasumist, lõivu suurusega ei nõustu, kuid maksab lõivu menetluse jätkumise huvides ära, saab ta tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 150 lg 1 p 1 ja lg 4 alusel nõuda

¹ Samas määras maakohus põhiseaduspärase riigilõivu suuruseks alates 01.07.2012 kehtiva RLS järgi 1 500 eurot (hagi ei esitatud e-toimiku vahendusel), mitte lähtudes RKÜKo 07.05.2012 nr [3-3-1-22-11](#) p-dest 31–34.

² RKÜKo 08.06.2009, [3-4-1-7-08](#), p 23.

³ Eesti Vabariigi põhiseadus – kommenteeritud väljaanne; § 15, [kommentaar 4.1.3.3](#).

⁴ RKPJKo 31.03.2011, nr [3-4-1-19-10](#), p 23.

⁵ RKPJVKo 05.03.2013 nr [3-4-1-29-12](#), p 22.

enammakstud riigilõivusumma tagastamist ja PS § 15 lg 1 alusel kohaldatud riigilõivumäära põhiseaduspärasuse kontrollimist.⁶

6. TsMS § 150 lg 1 p 1 ja lg 6 koostoimes tõlgendamise kohta on Riigikohus leidnud, et enam tasutud riigilõivu tagastamist nõudes saab isik lõivu põhiseadusvastasusele tugineda kuni menetluse jõustunud lahendiga lõppemiseni, kui isikul oli võimalus esitada selline taotlus menetluse ajal. Seega saab lõivu maksmise aluseks olevate sätete põhiseadusvastasusele tuginedes lõivu tagastamist nõuda lõivu tagastamise taotluse lahendamisel, mis on esitatud enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.⁷

7. TsMS § 150 lg 4 järgi tagastab enammakstud riigilõivu kohus, kelle menetluses asi viimati oli. Sama paragrahvi lõike 6 kohaselt lõpeb riigilõivu tagastamise nõue kahe aasta möödumisel selle aasta lõpust, millal riigilõiv tasuti, kuid mitte enne menetluse jõustunud lahendiga lõppemist.

8. Hageja esitas riigilõivu tagastamise taotluse maakohtu menetluse ajal, mistõttu võib Pärnu Maakohu algatatud põhiseaduslikkuse järelevalve menetlust pidada lubatavaks ning kohtuasjas nr 2-12-7357 kohaldamata jäetud RLS § 57 lg 1 koostoimes lisaga 1 vastavas osas asjassepuutuvaks.

2. Normikontrolli põhjendatus, asjassepuutuvate normide vastavus põhiseadusele

9. Arvestades Riigikohtu praktikat (sh Pärnu Maakohu 23.05.2013 määruses viidatud RKPJVKo 11.12.2012 nr [3-4-1-23-12](#)) riigilõivude suuruse põhiseaduspärase küsimuses ja minu menetlusosalisena esitatud seisukohti nendes põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetlustes, on ilmne, et 01.01.2010 kuni 30.06.2012 kehtinud RLS § 57 lg 1 ja lisa 1 koostoimes kehtinud regulatsioon on põhiseadusega vastuolus osas, milles tsiviilasjas hinnaga 127 823,29 eurot kuni 159 779,12 eurot tuli tasuda hagilt riigilõivu 7 349,83 eurot.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsler volitusel

⁶ Samas, vt ka RKÜKo 12.04.2011 nr [3-2-1-62-10](#), p 28.

⁷ RKÜKm 02.04.2013 nr [3-2-1-140-12](#), p 20. Olen varasemalt korduvalt viidanud oma eriarvamusele TsMS § 150 lg 1 p 1 tõlgenduse kohta, viimati 21.05.2013 arvamuses nr [9-2/130650/130226](#) Riigikohtule (allmärkus 8).